

Hatanpään maisema- ja viherverkkoselvitys

Kaupunkiympäristön suunnittelu, Viheralueet ja hulevedet

31.5.2017

TAMPEREEN KAUPUNKI

Sisältö:

1. Lähtötietoja

- 1.1 Selvityksen tavoitteet
- 1.2 Hatanpään kaavatilanne
 - Maakuntakaava*
 - Yleiskaava*
 - Keskustan kehittämisohjelma*

2. Paikan arvot ja ominaispiirteet

- 2.1 Maisemalliset ja puutarhataiteelliset arvot
 - Kartanon ympäristö*
 - Arboretum*
 - Sairaalan alue*
 - Hatanpään alueen arvokas puusto*
- 2.2 Kulttuurihistorialliset arvot
 - Hatanpään suunnitteluhistoriaa*

3. Hatantpää osana keskustan viher- ja virkistysverkkoa

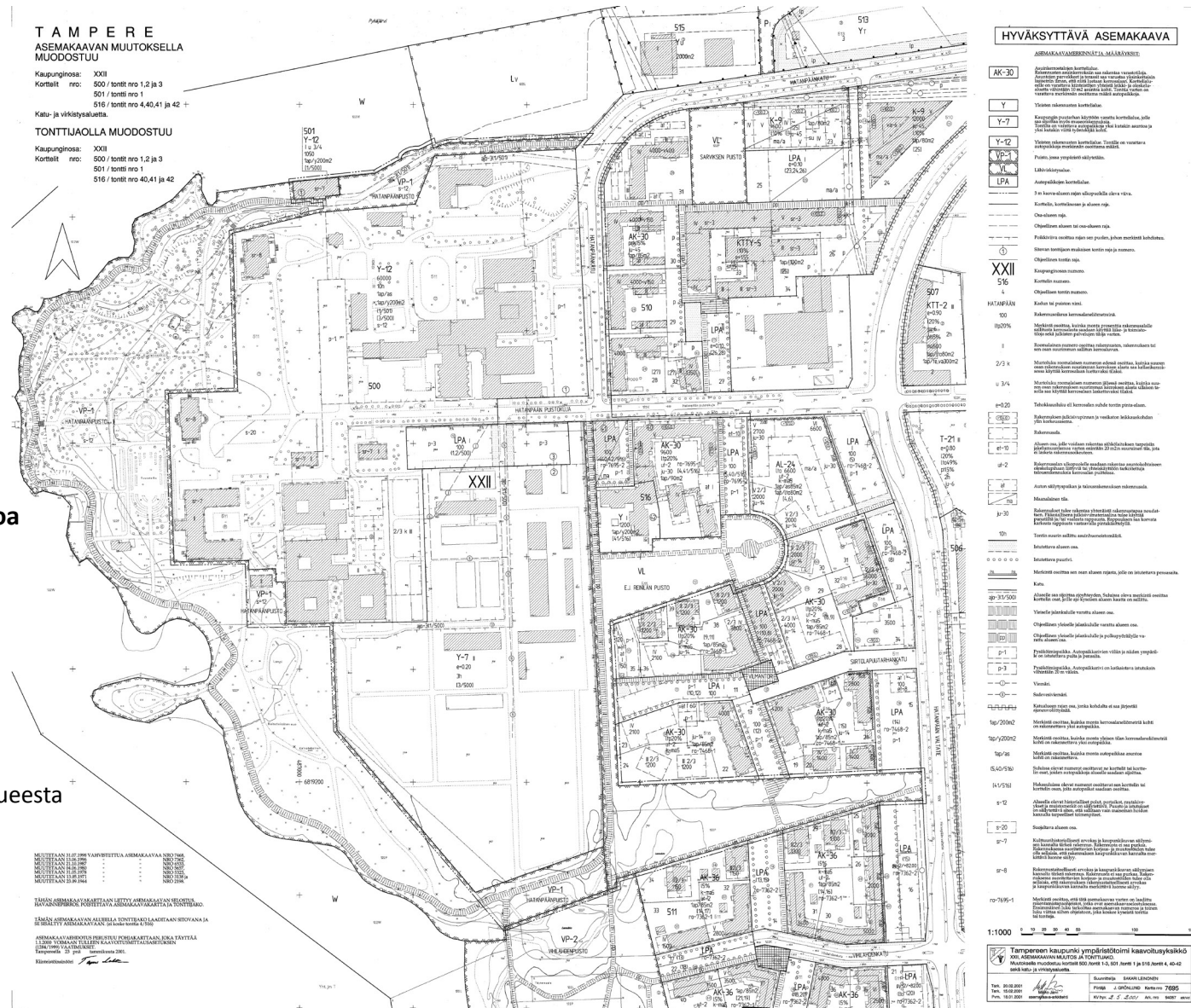
4. Hatantpään viher- ja virkistyspalvelut

5. Hatantpään alueen kehittäminen

- Rantareitti*
- Sairaalan alue*
- Arboretum*
- Kartanon ympäristö*

5.1 Asukkaiden toiveita ja palautetta Hatantpään alueesta

Lähteet

1. Lähtötietoja

Hatanpään alue sijaitsee noin 1,5 kilometrin päässä Tampereen keskustasta etelään Pyhäjärven työntyvässä niemessä.

1.1 Selvityksen tavoitteet

Hatanpään maisema- ja viherverkkoselvitys on tehty vireillä olevan Hatanpään alueiden asemakaavoituksen esiselvitykseksi. Hatanpään alueen viherympäristön virkistysellisiä, maisemallisia ja historiallisia arvoja on kerätty tähän selvitykseen yhteen ja tuotu esiin alueen merkitys ja ominaispiirteet osana kaupungin viherverkkoa.

Lisäksi selvityksessä annetaan Hatanpään alueelle kehittämisideoita asemakaavoituksen ja jatkosuunnittelun tueksi.

1.2 Hatanpään kaavatilanne

Ajantasa-asetmakaavassa Hatanpään rannat ovat tällä hetkellä puistoa, lukuun ottamatta yleisten korttelien aluetta Idmanin huvilan pohjoispuolella sekä urheilupalveluiden rakennusten korttelialuetta Hatanpään puiston ja Viinikanlahdenpuiston välissä. Lisäksi 50 metriä rantaviivaa on katualueena Hatanpäänpuiston ja soutukeskuksen välissä. Nykyinen sairaala-alue ja kaupungin puutarhan alue on yleisten rakennusten korttelialuetta, joiden välissä sijaitsee myös autopaikkojen korttelialue.

Maakuntakaava

Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 luonnoksessa Hatanpään aluetta kehitetään keskustatoimintojen ulkopuoliseksi maakunnallisesti tärkeiden palveluiden alueeksi, jollaisena Hatanpään sairaala tällä hetkellä

toimiikin. Suunnittelumääräyksen mukaan palvelualueiden suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen saavutettavuuteen kävellen, pyöräillen ja joukkoliikenteellä sekä kulttuuriympäristöarvojen, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Rantoja pitkin kulkee viheryhteys, jolla on erityistä alueellista virkistysellistä merkitystä. Suunnittelumääräyksen mukaan viheryhteyden riittävä leveys ja yhtenäisyys sekä luonnon monimuotoisuus tulee varmistaa tarkemman suunnittelun yhteydessä.

Yleiskaava

Kantakaupungin yleiskaavaluonnos 2040 linjaa, että Hatanpään rannat kuuluvat yhtenäisenä kehitettävään kaupungin keskuspuitoverkostoon, jonka maisemallisten, virkistysellisten, ekologisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen tulee tarkemman suunnittelun yhteydessä varmistaa. Lisäksi alueen

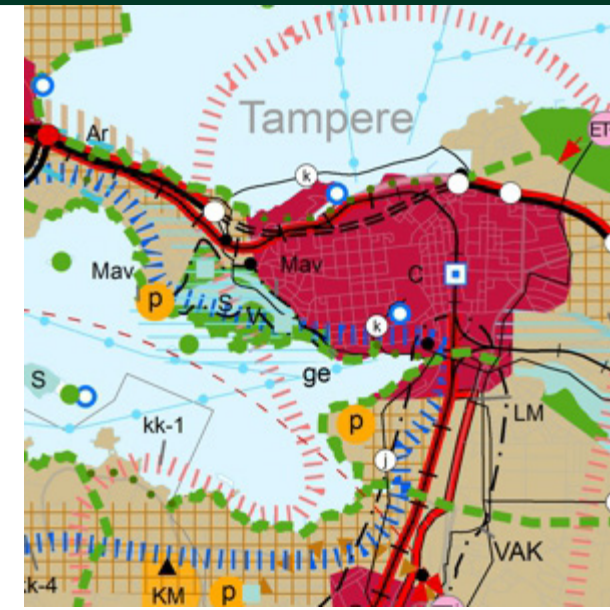
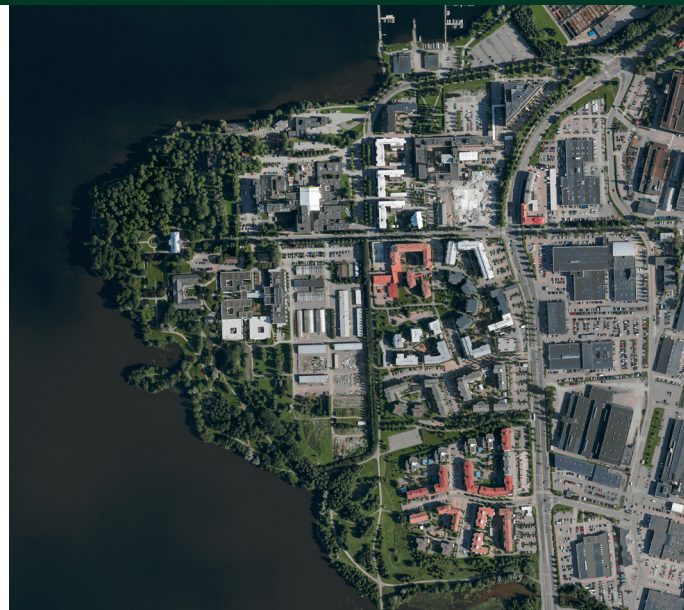
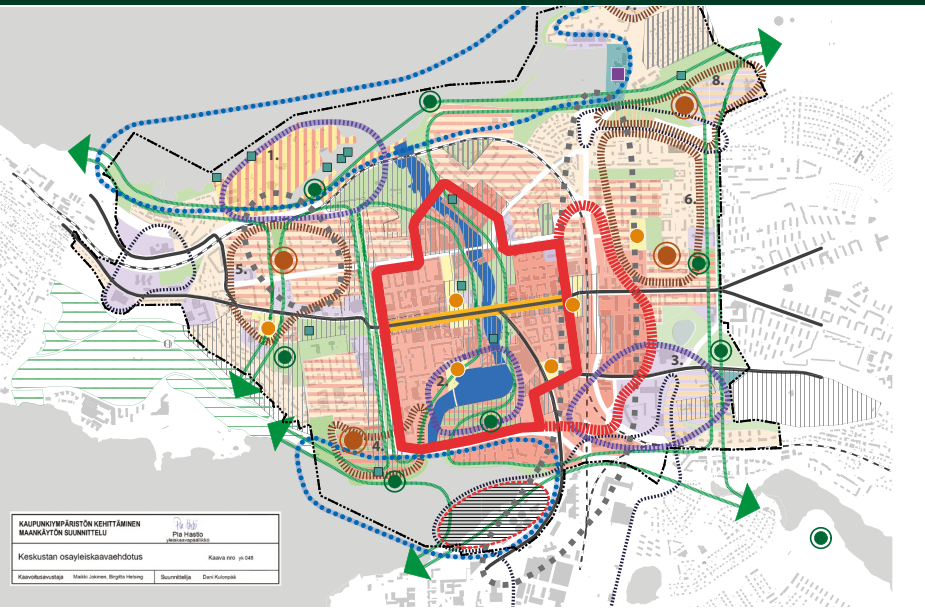
saavutettavuutta ja lähiliikkumista tulee kehittää ja virkistysyhteys kulkee rantoja myöden. Asemakaavarajauksen itäpuolista aluetta kehitetään monipuolisten keskustatoimintojen alueena ja Arboretumin eteläpuolista Vihilahdenpuistoa kehitetään palvelutasoltaan monipuolisena kaupunginosapuistona.

Keskustan strateginen yleiskaavaehdotus 10.11.2015 sivuaa Hatanpään aluetta. Sen kaavamääräyksen mukaan Pyhäjärven rantavyöhykkeellä on tarkoitus kehittää viher- ja virkistyspalveluiden laatua ja jatkuvuutta kaupungin viihtyisyys- ja vetovoimatekijänä sekä tärkeänä kaupunkimaiseman osana. Liikennekartassa on lisäksi osoitettu, että rannassa kulkevan ”tärkeän jalankulun reitin” laatua ja jatkuvuutta on parannettava ja keskustan pääpyöräilyreitit tulee parantaa ja kehittää eroteltuina reitteinä jalankulusta.

Keskustan strategisen osayleiskaavan kaavaehdotus 10.11.2016, jossa Pyhäjärven rannalle sijoituu ”kehitettävä viher- ja virkistysvyöhyke” (Hatanpäälle päin osoittama vihreä nuoli).

Hatanpään ortoilmakuva vuodelta 2015.

Ote uuden maakuntakaavan 2040 (2015) luonnoksesta, jossa Hatanpäälle sijoittuu tärkeiden palveluiden alue ja rantoja myötäilevä viheryhteys.

Keskustan kehittämisohjelma

Keskustan kehittämisohjelma on kaupungin näkemys siitä, minkälaiseksi Tampereen keskusta muuttuu vuoteen 2030 mennessä. Hatanpää rajautuu juuri ohjelman rajauksen ulkopuolelle, mutta sen linjaukset vaikuttavat myös Hatanpään alueeseen. Kehittämislinjauksien mukaan Tamperetta kehitetään ”Maisemien ja urbaanien puistojen keskustana”, jossa keskustan ja sen läheisten alueiden viherverkkoa vahvistetaan kaupungin identiteetin tekijänä. Kehittämiskonseptiin kuuluvat mm. Hatanpäätäkin koskevat katkeamattomat rantareitit sekä järvien ja rantojen virkistysmahdollisuudet. Pyhäjärven virkistysreitteinä- ja viheralueina kehitettävät rannat ulottuvat aina Hatanpäälle asti. Lisäksi Viinikanlahden uusi asuntorakentaminen vaikuttaa rantojen lisääntyvään käyttöasteeseen Hatanpäälläkin. (Viiden tähden keskusta 2015.)

2. Paikan arvot ja ominaispiirteet

Hatanpäällä on maisemallisesti, puutarhataiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä, vaalittavia arvoja. Ne tekevät paikasta ainutlaatuisen niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin.

2.1 Maisemalliset ja puutarhataiteelliset arvot

Hatanpää sijaitsee Pyhäjärven itäisellä rannalla. Sen rannoilta avautuu länteen päin laaja ja avoin järvimaisema puustoisine saarineen. Niistä osa korostuu kartanopuiston näkymäakselien päätteinä. Hatanpäältä katsottaessa pohjoiseen päin hahmottuu Pyykinharjun mäntyinen siluetti, Pyhäjärven vihreät ran-

nat, rantaan rakennettu Ratinan asuinalue sekä taustamaisemassa keskustan rakennettu maisema piippuineen.

Kartanon ympäristö

Hatanpään kartano sijaitsee Hatanpään niemen kärjessä pitkän itä-länsisuuntaisen puukujanneakselin päätteessä. Kartanopuisto on saanut nykyisen muotonsa pitkälle jo 1700-luvun loppupuolella, mutta pääosa nykyisestä puustosta on istutettu 1800-luvulla. Kartanopuiston puusto on hyvin iäkästä, mutta elinvoimaista ja ikään nähden hyväkuntoista. Puiston muita arvokkaita elementtejä ovat vanhat rakenteet kuten portaat, tukimuurit sekä rantamuuri, puukujanteet ja niiden päätteet sekä puistosta aukeavat näkymälinjat kartanorakennuksiin ja Pyhäjärvelle. Kartanopuistossa on runsas polkuverkosto, jonka tärkein osa on rantoja myötäilevä rantareitti.

Arboretum

Hatanpäänpuiston toinen osa on Kartanon eteläpuolella sijaitseva, 1970-luvulla osittain täyttömaalle rakennettu Arboretum. Alue on monilajinen ja -ilmeinen puisto, jonka tunnetuin osa on kartanon entisen hedelmätarhan paikalle rakennettu yli sata lajinen ruusutarha. Arboretum on Tampereen ainoa kasvilajipuisto.

Arboretumissa on kasvuolosuhteiltaan ja lajistoltaan erilaisia teema-alueita kuten kosteikkoalue, joita alkujaan oli suunnittelemassa Ahti Pakarinen. Puisto on luonteeltaan puutarhamainen ja romanttinen kaarisiltoineen. Arboretumin läpi kulkee rantareitti. Lisäksi sen eteläpuolella Vihilahdenpuistossa on vuonna 1995 istutettu monilajinen muistopuumetsikkö maailman metsäsymposiumin kokouksen kunniaksi. Luonteeltaan Vihilahdenpuisto on luonnonmukainen.

Kartanopuiston ja koko Tampereen vanhimpiin puihin kuuluvat kuuset, Hattu ja Myssy, jotka on istutettu todennäköisesti jo 1700-luvun lopulla. Taustalla on kartanon päärakennuksen saneeraustyö käynnissä kesällä 2016.

Myös Arboretumin puolella on näyttävää ja monipuolista puustoa. Hopeasalavaryhmä arboretumin rannassa on komea ja hyväkuntoinen.

Idmannin huvilalle kartanon päärakennuksen kunniapihasta johtava koivukujanne on yhtenäisen, mutta lähitulevaisuudessa kumostettava.

Sairaalan alue

Hatanpään sairaalan alue on rakentunut ja laajentunut vuosien kuluessa vanhoille Hatanpään kartanon maille. Osa vanhaan kartanopuistoon liittyviä puita ja puukujanteita ovat nykyään sairaalan tontilla. Lisäksi sairaalan tontille on tehty eri aikoina istutuksia ja osa puustosta on huomionarvoista.

Hatanpään alueen arvokas puusto

Puut luovat esteettisiä, elämyksellisiä ja elvyttäviä tiloja kaupunkiympäristöön. Hatanpään alueella, sairaala- ja kartanoympäristössä on erityisen iäkästä, monipuolista ja runsasta puustoa koko kaupungin mittakaavassa. Vanhalla puustolla on paitsi maisemallista, dendrologista ja ekologista, myös kulttuurihistoriallista merkitystä. Hatanpäällä vanhojen puiden elinikä on pyritty lisäämään erilaisilla

hoitotoimenpiteillä. lisäksi järvelle ulottuvassa niemessä rannan läheisyydessä puustolla on tärkeä merkitys Pyhäjärveltä puhaltavien tuulien vähentämisessä mantereen puolella.

Koko Hatanpään kartanopuiston alue on täynnä arvokasta, vanhaa puustoa. Alueelta löytyy paljon 1800-luvulla ja 1900-luvun vaihteessa istutettuja vanhoja puita, puuryhmiä, -rivejä ja -kujanteita, jotka ilmentävät alueelle tehtyjä eri aikakausien tyyliuuntien mukaisia istutussuunnitelmia. Hatanpään puistojen puusto koostuu pääosin kotimaisista lehtipuista, kuten koivuista, vaahteroista, pihlajista ja metsälehmuksista. Rantamuurin tuntumassa kasvaa myös isokokoisia poppeleita. Havupuiden erottuvat maisemassa kotimaisen kuusen lisäksi Siperian pihta ja Siperian sembra.

Ainutlaatuisen arvokkaita puita Hatanpään alueella ovat kartanon päärakennuksesta rantaan johtavan käytävän molemmin puo-

lin sijaitsevat kookkaat vanhat kuuset. Ne on nimetty Hatuksi ja Myssyksi Anjalan liiton aikaan 1700-luvulla vallassa olleiden puolueiden mukaan. Päärakennuksen sisäänkäynnin edustalla kasvava kookas tammi on iältään noin 200 vuotta. Sen vieressä on Tampereen alueella harvinainen metsäpäärynä, joka on suurikokoisimpia lajinsa edustajia Suomessa.

Monet puukujanteet ovat Hatanpään alueen erityispiirre jäänteinä kartanoajoilta. Kujanteiden puusto on arvokasta nimenomaan eheänä kokonaisuutena, joka tulee ottaa huomioon kujanteiden suojelussa, hoidossa ja uusimisessa. Vanhimmat, jo 1700-luvun kartoissa näkyvät kujanteet Hatanpäällä ovat kartanolle idästä johtava koivukujanne, jonka päätteenä sijaitsee kartanon päärakennus sekä muotopuutarhan pohjoispuolella sijaitseva koivukujanne, Kuninkaankuja. Sisääntulokujanne jatkuu Hatanpään valtatie toisella puolella lehtikuusikujanteena uuden raken-

tamisen puristuksissa. Se on näyttävä mutta lyhyt ja jäänyt ilman arvolleen sopivaa päätettä. Kartanon sisääntulokujanne on viljelysmaiden keskellä näkyneet kauas ja ollut merkki vauraudesta ja pitkästä puutarhaperinteestä kun kartanomaiden maisema on aikojen kuluessa muuttunut. 1800-luvun loppupuolella havupuiden suosio kasvoi kartanopuistoissa ja niiden puukujanteissa ja ilmiö näkyi myös Hatanpäällä. Lehtikuusikujanteen lisäksi Idmanin huvilan ympäristöön on istutettu erilaisia havupuita sekä lehtikuusia 1800-luvun loppupuolella. (Puistot- ja puutarhat- Suomalainen puutarhaperinne, 2005.)

Merkittäviä puita, puuryhmiä ja kujanteita nykyisellä sairaalan tontilla ovat jalopuut Idmanin huvilan edessä, lehtikuusiryhmät tontin pohjoisosassa sekä kartanolle saapuvan koivukujanteen osa. Koivukujanne on kärsinyt uudesta rakentamisesta eikä ole säilynyt kokonaan yhtenäisenä. Lisäksi sairaalalle vie-

Nuorehko lehmuskujanne Hatanpään sairaalan alueella rajaamassa kevyen liikenteen väylää sairaalan ja Hatanpäänkadun välissä.

Hatanpään puistokujanteen koivukujanne vuonna 2016. Kujanne on vanhimpia säilyneitä puutarhataiteellisia aiheita Hatanpäällä.

Idmanin huvilan edessä on yli 120-vuotiaita jalopuita ja havupuita alkuperäisestä pihasuunnitelmasta. Huvilan ympäristössä on suurinpiirtein paikoillaan alkuperäiset polku- ja pihalinjaukset, vaikkakin levennettyinä ja päällystettyinä.

vän kadun varteen on istutettu pari vuosikymmentä vanha lehmuskujanne kevyenliikenteen väyläksi rajaamaan sairaalan piha-alueet ja Hatanpääkadun katualueen toisistaan. Kujanteen toinen puoli on tontilla ja toinen katualueella. Sairaalan piha-alueilla on joitakin huomionarvoisia jalopuu- ja kuusiryhmiä yksittäisinä aiheina. Kaupungin puutarhan entisellä taimistoalueella on runsaasti, osittain tiheästi istutettua puustoa ja useita hienoja puuryhmiä ja -yksilöitä.

2.2 Kulttuurihistorialliset arvot

Hatanpään kartano ympäristöineen on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2009) Museoviraston toimesta (ks. kartta), joten alueen rakennushistoriallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemakuvallisesti arvokasta luonnetta tulee vaalia.

Alueelle sijoittuu vuonna 2016 valmistuneen arkeologisen esielvityksen mukaan arkeologisina kohteina Hatanpään kartanon vanha tonttialue, kartanopuiston vanhin, 1700-luvun osa sekä puiston rantavyöhykkeelle sijoitettava Hatanpään muistokivi (Raninen 2016). Lisäksi alueelle sijoittuu vanha kylänpaikka, joka on muinaismuistolain nojalla rauhoitettu kiinteänä muinaisjäännökseenä.

Hatanpään kartano ja sen ympäristö, vanha puusto, kulttuurihistorialliset elementit, kuten vanhat rakennukset ja puiston rakenteet ja puutarhataiteelliset elementit kuten puukujanteet Hatanpään alueella lisäävät ympäristön kulttuurihistoriallista kerroksellisuutta ja arvoa myös RKY-alueen ja arkeologisen esielvityksen aluerajausten ulkopuolella.

Hatanpään suunnitteluhistoriaa

Hatanpään kartanopuistoa on vuosisatojen aikana voimakkaasti muokattu, muotoiltu ja istutettu. Hatanpään kartanossa tiedetään olleen jo 1700-luvulla puistoistutuksia (Tampereen puistot 125 v), joista tärkein ja merkittävin elementti on ajalleen tyyppillinen ja säilynyt kartanolle johtava puukujanne idästä. Vanhoissa kartoissa jo koko Hatanpään niemen kärki on merkitty puistoksi tai hyötypuutarhaksi. 1700-luvun lopun sotilaskartassa hahmottuu klassinen ja symmetrinen muotopuutarhan kokonaissommitelma. Siihen kuului jo myös puutarhan pohjoisreunan rajaava koivukujanne, Kuninkaankuja. (Maisemasuunnittelu Hemgård 2010)

Hatanpään puiston tyyli muuttui 1800-luvun uudistuksissa, joista alkuperäissuunnitelmia ei ole löytynyt. Ajan hengen tyylliset maisemapuiston pääperiaatteet on nähtävissä

1900-luvun alun puistomittauksissa (kartta) (Maisemasuunnittelu Hemgård 2010). Puistoon kuului runsas hedelmätarha nykyisen arboretumin paikalle ja klassinen muotopuutarha päärakennuksen länsipuolella. Muuten puisto oli lehti- ja havupuineen istutettu ja lukuisat kaarevat käytävät rakennettu kävelyä ja oleskelua varten.

Hatanpään vanhimpana säilyneenä rakennuksena pidetty punainen pirttirakennus on peräisin 1820-luvulta. 1700-luvun puinen kartanorakennus paloi ja tuhoutui vuonna 1883 kokonaan, jonka tilalle rakennettiin nykyinen kivirakennus, Palatsi. Uuden päärakennuksen ja uusgoottilaistyyppisen huvilan vuonna 1900 suunnitteli Odert Sebastian Gripenberg. Ns. Idmanin huvilalle johtaa suora koivukujanne Kartanon miespihasta. Huvilan rakentamiseen liittyy myös monet puistorakenteet kuten korkea luonnonkivitukimuuri ja laituri-rantaan johtavat portaat.

Vanhoja vaahteroita ja lehmuksia kartanon päärakennuksen kunniapihaa reunustavan kartanon sivurakennuksen (väentupa) ympärillä.

Sairaalan aluetta ja kartanopuistoa rajaa toisistaan puiston pohjoispäässä näyttävä puistolehmuksu.

Hatanpään sairaalan pysäköintialuetta huvilan itäpuolella rajaa komeat, jo noin 150 vuotta vanhat ja hyväkuntoiset lehtikuuset.

1900-luvun alussa kartanopuiston rannan tasoa nostettiin ja rantamuri rakennettiin graniittipaaseista. Tällöin myös rantaan tehtävät täytöt muokkasivat puiston maastonmuotoja. (Maisemasuunnittelu Hemgård 2010.)

Kaupunki osti Hatanpään kartanon maat Fedi Idmannilta vuonna 1913 ja vuodesta 1914 Hatanpään kartanon maita ja rakennuksia ryhdyttiin ottamaan sairaalan käyttöön. Vuosina 1933–1935 kartanon vierelle rakennettiin Bertel Strömmerin suunnittelemat ja myöhemmin useita laajennuksia kokeneet sairaalarakennukset. Koko vanha kartanon rakennuskanta oli tuolloin jo mielisairaala-käytössä. Ns. puistosairaala rakennettiin myöhemmin vuosina 1988-1990.

Sairaalan perustamisen jälkeen vuonna 1916 perustettiin myös Suomen yksi ensimmäisiä siirtolapuutarhoja kartanon viljelymaille. Siirtolapuutarhassa oli n. 150 kpl 300 neli-

Ote kuninkaankartastosta osoittaa kartanon laajemmassa maisemassa perustamisaikoihin 1700-luvun lopulla. Kuninkaankartasto Suomesta 1776-1805.

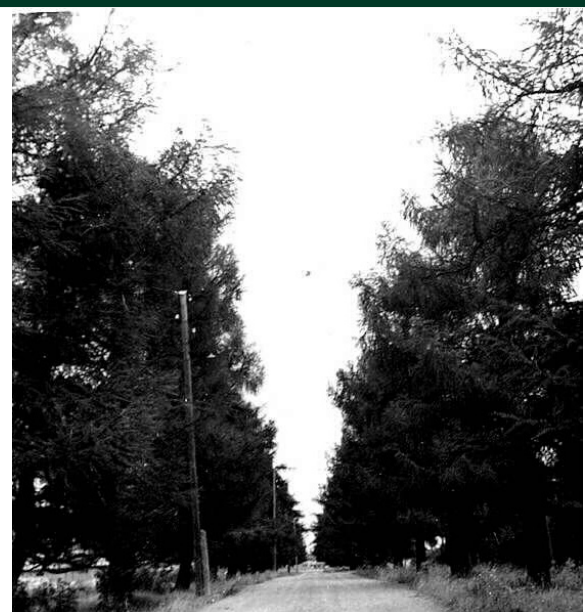

Ote Isac Lithovin kartasta vuonna 1758 osoittaa hatanpään niemen kärjen olleen jo puutarhaa ja kartanolle vievä koivukujanne kulkee halki kartanon viljelysmaiden. Tampereen kaupunki, kaupunkimittauksen arkisto.

Kartanon päärakennukselle johtava koivukujanne vuonna 1893, jolloin kartano oli jo saanut uuden päärakennuksen (rak. 1885) tulipalossa tuhoutuneen tilalle. Samoihin aikoihin kartanon puistoa uudistettiin. Vapriikin kuva-arkisto.

Kartanon sisääntulokujanteen itäpään lehtikuusikujanne kartanon aikoina kukoistuksessaan. Kuvausvuosi ei ole tiedossa. Vapriikin kuva-arkisto.

Lehtikuusikujanne on edelleen hyväkuntoinen, mutta on jäänyt puuristuksiin pienteollisuusalueen keskelle umpikujana. Osa nykyisestä katutilasta on kadunvarsipysäköimille varattua.

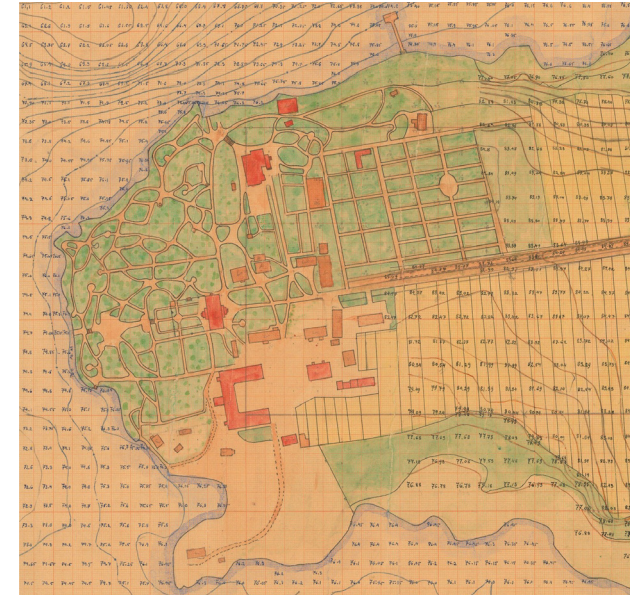

ön kokoista palstaa ja se toimi alueella aina 70-luvulle asti, kunnes paikalle rakennettiin hankkija Oy ja kaupungin oma puutarha. Kaupungin puutarha taimistoineen ja varasto-alueineen on toiminut alueella näihin päiviin asti. Vuonna 1971 Hatanpäälle rakennettiin uudet tilat puistoyksikölle ja kasvihuoneet taimistolle. Samaan aikaan aloitettiin Arboretumin rakentaminen kartanon eteläpuolelle täyttämällä Pyhäjärven ranta-alueita. Puisto on Pajaniemeä lukuun ottamatta rakennettu täytemaalle. Samalla pienehkö Vihilahdenpuisto Hatanpään valtatievarrella laajentui Arboretumin eteläpuolelle kohti Pyhäjärveä. Ensimmäiset arboretumin kasvit istutettiin vuonna 1973, jonka jälkeen sitä on useaan kertaan muokattu ja täydennetty istutuksin ja rakentein.

Pyhäjärven rannalla kulkeva rantareitti alkoi muodostua viralliseksi reitiksi vuoden 1959 asemakaavan jälkeen, jossa oli ajatus lehti-

Kartta vuodelta 1895. Vielä 1900-luvun alkupuolella Hatanpään kartanon maat olivat säilyneet rakentamattomana. Tampereen kaupunki, kaupunkimittauksen arkisto.

Asemapiirros kartanon ympäristöstä, joka antaa hyvän kuvan puiston toteutuneista uudistuksista muotopuutarhasta maisemapuistoksi lukuisine kaarevine käytävine 1900-luvun alussa. Vanhat puukujanteet säilyivät suorina käytävinä. Tampereen kaupunki, kaupunkimittauksen arkisto.

Kartanopuistosta löytyy monia historiallisia rakenteita kuten kiviportaita ja tukimuureja. Idmanin huvilan takana sijaitsevien portaiden balustradikaiteet on myöhemmin poistettu (ensimmäinen kuva, Vapriikin kuva-arkisto).

Idmanin uusgoottilaistyylinen huvila ja sen saksalaista maisematyyliä edustava etupuutarha rakennettiin 1900-luvun alussa. Suuri osa puustosta on edelleen paikallaan. Vapriikin kuva-arkisto.

puuriveistä ja rantakadusta nykyisessä Viinikanlahdenpuistossa esikuvanaan Helsingin rantatiejärjestelyt. Rantakatu viemärivereden puhdistuslaitoksen ja Pyhäjärven välissä yhdistyi kartanopuistoon polun kautta. Tällöin asemakaavassa kartanopuisto oli yhtä tonttia sairaalan kanssa ja sen puustoiset osat määrätty istutettaviksi tontin osiksi. Myöhemmin 1970-luvulla Hatanpään niemen rannat ja osa kartanopuistosta muuttuivat asemakaavoitetuiksi puistoiksi. Myöhemmässä, vuoden 1987 asemakaavassa puiston rajausta laajennettiin ja kartanoympäristön maisemallisia ja kulttuurishistoriallisia arvoja suojeltiin asemakaavassa. Myös alueen itäpuolella sijaitseva pohjois-eteläsuuntainen kevyen liikenteen reitti perustettiin 80-luvulla. (Asemakaavaselostukset)

Hatanpään sairaalan itäpuolelle sijoittuvat asuin kerrostalokorttelit ja niiden väliin sijoitettava E.J. Reinilän puisto rakennettiin 1990- ja

2000-luvulla. Kun Hatanpään asemakaavaa päivitettiin vuonna 2001, se mahdollisti mm. puistosairaalan laajennuksen ja siihen liittyvän, Hatanpään puistokujan eteläpuolella autopaikkojen korttelialueen rakentamisen. Jo silloin suunniteltiin lisäksi Kaupungin puutarhan siirtämistä ja arboretumin laajentamista.

Ilmakuvasa vuodelta 1946 näkyy jo vanhimmat sairaalarakennukset ja hyvin puustoinen kartanopuisto. Rantareittiä ei vielä ole, rantojen täytöt ovat tekemättä, osa kartanon maista vielä viljelyssä ja siirtola-puutarha-alue sijaitsee nykyisten asuinrakennuksien paikalla.

Vuonna 1938 otettu kuva Hatanpään sairaalalta keskustaan päin. Nykyistä pysäköintialuetta rajaavat puut ja vanha tehtaan piippu sekä tasoero rajaavat sairaalan pihapiirin rannasta. Vapriikin kuva-arkisto.

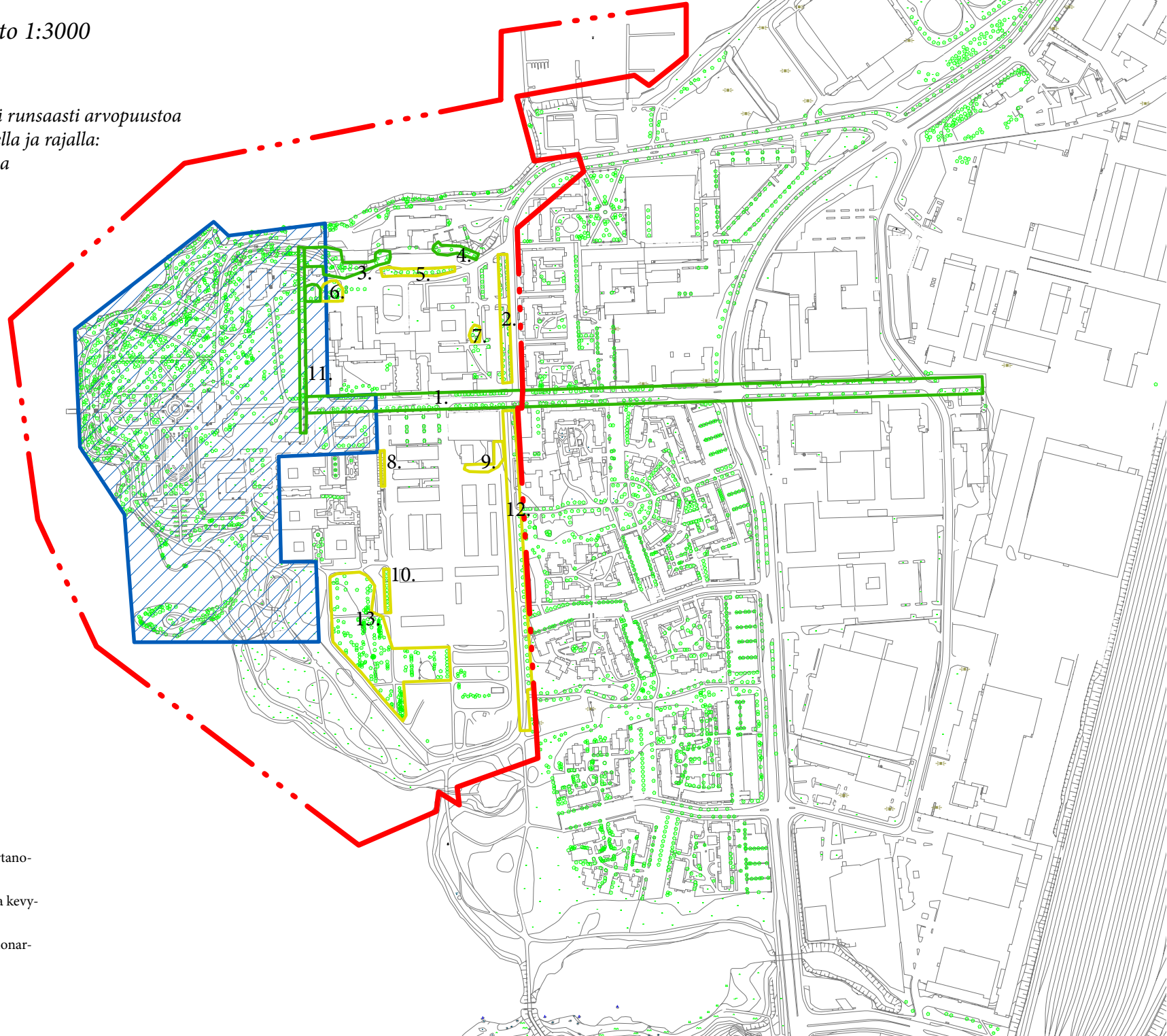
Arboretum rakennettiin kartanopuiston eteläpuolelle 1970-luvulla, jonka jälkeen sinne on tehty useita uudistuksia ja lisäalueita. Se on luonteeltaan puutarhamainen ja romanttinen kaarisiltoineen.

Arboretumin suosituin osa on kartanon vanhan hedelmätarhan tilalle rakennettu ruusutarha. Sen vieressä sijaitsee kesäkahvila Arboretum.

Hatanpään arvopuusto 1:3000

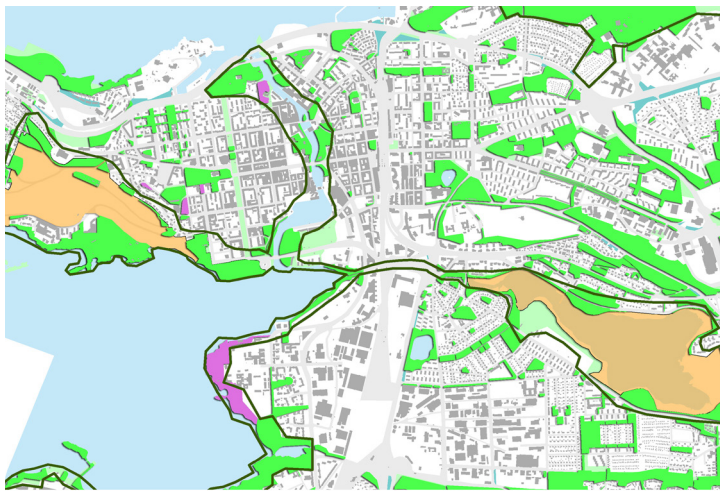
- kaava-alueen raja
 - RKY-alueen raja, sisältää runsaasti arvopuustoa
- Arvopuusto sairaalan alueella ja rajalla:
- - arvokasta, vanhaa puustoa
 - - huomionarvoista puustoa

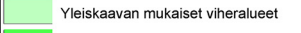
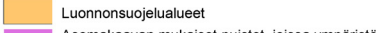
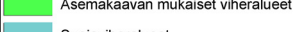

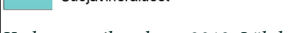
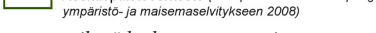

1. koivu- ja lehtikuusikujanne
2. lehmuskujanne
3. jalopuita ja lehtikuusia
4. lehtikuusia
5. lehtikuusirivi
6. jalopuita
7. kuusiryhmä
8. pylväshaaparivi
9. kuusiryhmä
10. lehmusrivi
11. lehmusrivi ja kuusiaita sairaalan tontin ja kartano-
puiston rajalla
12. Orapihlaja-aita ja mm. lehmusrivi rajaamassa kevy-
en liikenteen väylää
13. Entisellä taimistoalueella on runsaasti huomionar-
voista puustoa

Hatanpään viherverkko 1:4000

- kaava-alueen raja
- merkittävä viherverkon osa (KYMS)
- viherverkon osa (KYMS)
- entinen taimistoalue/kartanoalueen edustapuisto
- leikkipaikka
- kahvila Arboretum
- kaupunkiviljelyalue
- koirapuisto
- soutuveneranta
- satamalaituri
- laivalaituri
- rantareitti, kevyen liikenteen väylä
- keskustan pää kevyen liikenteen väylä
- seudullinen pyöräilyn pääreitti
- muu kevyen liikenteen väylä

	Yleiskaavan mukaiset viheralueet		Luonnonsuojelualueet
	Asemakaavan mukaiset viheralueet		Asemakaavan mukaiset puistot, joissa ympäristö säilytetään
	Suojaviheralueet		Keskuspuistoverkosto (tieto perustuu kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitykseen 2008)

Keskustan viheralueet 2013. Lähde: Tampereen vihreä keskusta - raportti.

3. Hatanpää osana keskustan viher- ja virkistysverkkoa

Kaupungissa viherrakenteen muodostaa viher- ja vesialueiden ja niiden välisten yhteyksien muodostama verkosto (Virtaa viherrakenteesta 2015). Toimivalle viherverkolle tärkeää on jatkuvuus ja viheralueiden luonteva liittyminen toisiinsa verkostomaisesti. Hatanpään alueella kartanopuisto ja Arboretum kuuluvat Tampereen merkittäviin viherverkon osiin, joilla on maisemallista, historiallista, kaupunkikuvallista ja virkistysellistä merkitystä kaupunkirakenteessa. (Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys 2008). Ne ovat tärkeä osa puistoketjua sekä etelään Vihinojanpuiston ja Vihilahden ylittävän sillan kautta Rantaperkiöön ja Härmälän rantapuistoon että pohjoiseen Viinikanlahdenpuiston ja Höyrynpuiston kautta Ratinaan ja keskustaan päin. Vihilahteen laskeva Vihioja

Hatanpään puistojen etelärajalla on Tampereen merkittävimpiä purouomia. Hatanpää toimii laajuutensa ja erityisluonteena vuoksi määränpäänä ja matkakohteena, jonne kuljetaan rantoja pitkin muiden, eriluonteisten puistojen kautta. Tampereen vihreät rannat ylläpitävät elinvoimaista viherverkostoa ja ovat paitsi toiminnallisesti, myös maisemarakenteellisesti tärkeimpiä viher- ja virkistysverkon alueita Tampereella (Tampereen vihreä keskusta 2014, Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys 2008).

Hatanpään puistojen sijainnillinen saavutettavuus on keskustasta rantoja pitkin hyvä. Kuitenkin sen sijainti niemenkärjessä tekee siitä pussin perän kulkuyhteyksien kannalta, lukuun ottamatta sairaalan ja puistojen kautta kulkevia kevyen liikenteen väyliä ja linja-autoliikennettä. Lisäksi asuin kortteleita ei rajaudu Hatanpään puistoihin, jonka vuoksi puistoihin tullaan yleensä suunnitellusti.

Hatanpään sijoittuminen Pyhäjärven rannalle lisää paikan virkistysarvoa huomattavasti. Keskustan strategisen osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS 2.1.2013) on rantojen aktiivinen virkistyskäyttö erityisenä viheralueiden painopisteenä. Vesistöt ovat Tampereen voimavara ja rannoista nauttiminen ja niistä hyötyminen kuuluvat kaikille ja rantapuistoilla onkin Tampereella korkea käyttöaste. Veden virkistävä voima sekä vesistöön aukeavat pitkät näkymät paitsi virkistävät, myös tutkitusti elvyttävät.

Maisemareitti Pyhäjärven ympäri on merkittävä viheryhteys laajempien viheralueiden välillä ja lähiliikkumista, kuten työmatkapyöräilyä ja lenkkeilyä edistävä reitti (Yleiskaava-alue 2040). Paitsi liikkumisen ja virkistymisen näkökulmasta, myös ekologisesti monimuotoiset rannat ovat tärkeimpiä viheryhteyksiä.

Hatanpään viheryhteydet itään päin ovat heikot. Tähän on syynä Hatanpään itäpuolinen pienteollisuusalue ja sen itäpuolella sijaitsevan junaradan estevaikutus. Kartanon vanha sisääntulokujanne päättyy umpikujaan pienteollisuusalueen keskellä. Vihilahden puistosta pääsee kevyenliikenteen väylää pitkin rautatien alitse kohti itää.

Pyhäjärven ympäri kulkee Pyhäjärven maisemareitti, joka kulkee myös Hatanpään puistojen läpi rantoja myötäillen. Sen varrella on monia nähtävyyksiä ja pysähdyspaikkoja, joista arboretum on yksi suosituimmista.

Kevyen liikenteen pääreitti Hatanpäällä kulkee sairaalan ja kaupungin puutarhan tonttien itäreunaa rajautuen komeaan orapihjala-aitaan ja paikoin puuriveihin.

Hatanpään puistoista, rantareitin varrelta avautuu upeita vesistönäkymiä Pyhäjärvelle.

4. Hatanpään viher- ja virkistyspalvelut

Viinikanlahden ja Hatanpään tuleva tiivistysrakentaminen ja laajentuvat sairaalatoiminnot luovat painetta laadukkaiden viher- ja virkistyspalveluiden tuottamisesta ja kehittämisestä Hatanpään alueella. Näitä ovat mm. erilaiset oleskelu- ja liikuntamahdollisuudet, leikkipaikat, viheralueiden kevyen liikenteen reitit, puistokäytävät, ulkoilureitit ja rantojen palvelut.

Rantareitti on merkittävin virkistyspalvelu Hatanpäällä palvelun lukuisia sekä vapaa-ajan lenkkeilijöitä että työmatkalaisia. Hatanpään niemen ohittava keskustan pyöräilyn pääreitti kulkee keskustasta Pyhäjärven rantaa pitkin soutupaviljongille jatkuen sairaalan tontin ja kaava- alueen rajaa myöden Vihiojanlahteen ja kohti etelää.

Hatanpään puistot ovat suosittuja ja monipuolisia virkistysalueita ulkoiluun ja oleskeluun. Hatanpään kartanopuistolla on 250 vuotinen historia puistona, josta kaupunkilaisten julkisena viheralueena yli 100 vuotta. Arboretum on Tampereen viheralueiden joukossa puutarhamaisin erityiskohde, jossa käy kaupunkilaisten lisäksi myös matkailijoita. Puistossa sijaitsee suosittu kesäkahvila, kahvila Arboretum. Lisäksi kartanopuiston rannassa sijaitsee laivalaituri.

Hatanpään kaava-alueen rajalla, Hatanpään puistokujan eteläpuolella sijaitsevat kaksi yleistä leikkipaikkaa sekä yleinen pallokenttä E.J. Reinilänpuistossa. Leikkitoiminnot keskitetään lähivuosina Leikkipaikkaohjelman 2012–2020 mukaisesti puiston pohjoisosaan. Noin kilometrin päässä Hatanpäästä, Härmälän rantapuistossa, sijaitsee rantapalveluita, kuten uimaranta, satama ja leirintäalue.

Kaupungin puutarhan käytöstä vapautunut arboretumin viereinen alue on väliaikaisesti Hatanpään kaupunkiviljelijöiden käytössä, mutta yhdistyksellä on kiinnostusta alueen kehittämiseen myös laajemmin.

Entisen kaupungin puutarhan tontin itäpuolella, asuin kerrostalojen ympäröimänä ja päiväkodin vieressä, sijaitsee E.J. Reinilänpuisto ja Hatanpään alueen tärkein leikkipuisto.

Rantareitin luonne vaihtelee Hatanpään alueella, joka lisää sen kiinnostavuutta. Lisäksi sen varrella on erilaisia pysähdys- ja näköalapaikkoja kuten kartanopuiston penkit ja arboretumin kahvila.

Kaupungin puutarhan käytöstä vapautunut alue arboretumin vieressä on tällä hetkellä aktiivisessa palstaviljelykäytössä Hatanpään kaupunkiviljelijöiden toimesta.

5. Hatanpään alueen kehittäminen

Hatanpään alue on merkittävä ja ainutlaatuinen paikka, jolla ei ole vertaista Tampereen kaupungissa. Se on noteerattu osittain myös valtakunnallisesti merkittäväksi alueeksi. Sillä on kulttuurihistoriallista, opetuksellista, virkistysellistä ja terapeuttista merkitystä keskustan laidalla sijaitsevana elämyskeittana. Hatanpää ja koko Viinikanlahden alue on kehittymässä tiiviimmin osaksi keskustaa ja siten Hatanpään puistot toimivat enenemässä määrin myös lähivirkistysalueina. Hatanpään alueen kehittäminen vaatii kunnioitusta alueen ominaispiirteitä kohtaan, paikan arvojen vaalimista sekä uuden rakentamisen taitavaa maisemaan sovitusta.

Hatanpään alueen viheralueet palvelevat mm. asukkaiden lähivirkistystä, läpikulkua, sairaalan potilaiden ulkoilua, matkailijoita ja

puutarhaharrastajia. Hatanpään puistot ilmentävät Tampereen kulttuuri- ja puutarhataiteenhistoriaa tuoden alueet osaksi asukkaiden jokapäiväistä ulkoilua ja matkailijoiden elämyksiksi. Puistojen saavutettavuutta asuinalueilta, sairaalalta ja Hatanpään valtatieltä tulisi parantaa alueen ominaispiirteitä kunnioittavilla ratkaisulla, sillä Hatanpään puistojen sijainti niemen kärjessä on haastava.

Kaupunkisuunnittelulla on tutkimusten mukaan vaikutusta ihmisten fyysiseen aktiivisuuteen ja asukkaiden hyvinvointiin. Vihreä asuinympäristö parantaa meitä myös fyysisesti, vähentää stressiä, nostaa mielialaa ja kannustaa liikkumaan. Vihreän elvyttävälle vaikutukselle on luotava hyvät edellytykset suunnittelun keinoin. Heikosti liikkuville ihmisille ja toipilaille lähivihreä on erityisen arvokasta. Tarpeeksi laadukkaista ja laajoista viherympäristöistä syntyy merkittäviä taloudellisia hyötyjä mm. terveysvaikutusten

kautta. Esimerkiksi Helsingissä on arvioitu, että pyöräilyn kaksinkertaistaminen vuoteen 2025 mennessä tuottaisi 80 milj. euron terveysyhyödyt vuodessa. (Luonnonlukutaito 2013.) Uusi rakentaminen ja sairaalan tiivistyminen tulisi suunnitella mahdollisimman hyvin viheralueita ja vanhaa, yli satavuotista puustoa kunnioittaen sekä vihreän ulkoympäristön ja näkymien saavutettavuutta ajatellen.

Rantareitti

Rantavyöhykkeen riittävä leveys, vihreä luonne, rantareitin katkeamattomuus ja käytettävyys ovat tärkeimpiä rantareitin ominaisuuksia. Turvalliset, sujuvat ja yhtenäiset kulkureitit viihtyisässä ympäristössä houkuttelevat ihmisiä liikkumaan lihasvoimin. Rantareitin vaihtelevuus ja reitin kulkeminen eriluonteisten alueiden ja puistojen läpi lisää sen houkuttelevuutta ja elämyksellisyyttä.

Hatanpään puistojen kautta kulkeva rantareitti on hyvin suosittu vapaa-ajanreitti, joka kaipaa paikoin kehittämistä.

Kartanopuiston rantareitti rajautuu muuhun puistoon rantapenkereen avulla ja erottaa sen tilallisesti omaksi toiminnakseen rantavyöhykkeelle. Vihiojanpuistossa ja arboretumin alueella rantareitti kulkee muun puiston lomassa viihtyisänä mutta kapeana lenkkeilypolkuna. Kartanopuistosta keskustaan Sairaalan ja soutuksen kohdilla rantareitti on epämääräisimmillään. Kevyen liikenteen väylän soisi jatkuvan tarpeeksi leveänä ja siten luonteeltaan puistomaisena myös sairaalan kohdalla.

Sairaalan nykyisen tontin korkeuserot mahdollistavat alueen jakamisen ylä- ja alatasanteeseen. Ylätasanne puustoinen ja sen rinne toimii reitin ja järvimaiseman taustamaisemana. Alarinne kaipaa voimakasta

Rantapuisto on tällä hetkellä todella kapea ja pysäköintialueen vaivaama sairaalan tontin pohjoispuolella.

Kööpenhaminan yliopistollisen sairaalan piha-alueet on kunnostettu vihreiksi ja viihtyisiksi. Sairaalan sisäpihat ovat oleskelua ja ihailua varten kun taas ulkokehän piha-alueilta löytyy useita vihreitä ja kukkivia reittejä potilaiden, vierailijoiden ja työntekijöiden ulkoilua varten.

kehittämistä. Puistovyöhykkeen ja nykyisen rantareitin leveys on liian kapea, epäviihtyisiä ja tilallisesti jäsentymätön. Pahimmillaan pysäköintialueen autojen nokat ovat pysäköity kevyen liikenteen väylälle. Kapeimmillaan rantaviivasta laskettuna n. 20 m leveä Rantareitti mahdollistaa viihtyisän ja puistomaisen kevyen liikenteen väylän ja reitin varrella olekelua. Olennaisinta olisi reitin ja rannan viihtyisyys, turvallisuus, vihreys sekä saavutettavuus joka suunnasta, jotta sairaalan kohdalle ei muodostu reitin epäjatkuvuuskohtaa. Rantapuiston tulee toimia paitsi osana pitkää rantareittijatkumoa, myös omana pienenä puistotilana. Eroteltu kevyen liikenteen väylä Hatanpään liikennemäärillä vaatii vähintään 4m leveän väylän. Tämä järjestely vaatii myös lisätilaa rantavyöhykkeelle. Hyvän suunnittelun keinoin hyödyntäen mm. tasoeroja ja istuksia rantareitti on mahdollista istuttaa maisemaan sopivaksi ja turvallisesti virkistysreitiksi.

Sairaalaan itään päin rantareitin katkaisee rantaan sijoitetut soutupaviljonki ja soutukeskus ympäristöineen. Kevyen liikenteen väylä jatkuu rakennuksien ohitse Hatanpäänkadun suuntaisesti tie- ja pysäköintialueiden ympäröimänä. Autokaistat on erotettu väylästä istutuskaidilla. Suurin potentiaalinen mahdollisuus parantaa tätä ympäristöä on kehittää soutukeskuksen rantaa julkiseksi rannaksi, jossa rantareitti kulkee soutukeskuksen piha-alueiden sekä rantatoimintojen ja satamalaitureiden välissä, vaikkakin kapeana. Uusi reitin linjaus rakennetussa ympäristössä lisäksi rantareitin kiinnostavuutta, poistaisi sen epäjatkuvuuden, toisi soutukeskukselle asiakkaita ja mahdollisuuden kehittää rantatoimintojaan. Tällä hetkellä rannalla sijaitsee mm. kesäkioski.

Virkistysreiteillä on tärkeää pysähdyspaikat ja niistä avautuvat näkymät, jotka vaikuttavat suoraan reitin virkistysarvoon. Tutkitusti

avoin vesipinta alentaa verenpainetta ja lievittää stressiä. Pysähdys- ja näköalapaikat myös rytmittävät pitkää reittiä. Niiden määrää ja sijaintia tulisikin tarkastella rantareitin varrella kokonaisuutena ei vain puistokohtaisesti. Näin rantareitistä saadaan kehitettyä virkistyksestä vaihteleva ja rytmikäs kokonaisuus.

Sairaalan alue

Sairaalan tontilla ja sen läheisyydessä kaupunkivihreällä on erityisen tärkeä merkitys. Laadukas viherympäristö heti oven ulkopuolelta lähtien ja potilashuoneista nähty vihreä maisema sairaalaympäristössä on merkittävä arvo. Se edistää tutkitusti toipumista ja vähentää potilailla tarvittavien kipulääkkeiden määrää. Hatanpään sairaalan toimintoja on alkujaan ajalleen tyyppillisesti sijoitettu kauniiseen järvimaisemaan ja kartanoympäristöön

juuri vihreiden ja järvinäkymien elvyttävyyden vuoksi. Edelleen sairaalaympäristöä on ajankohtaista, merkityksellistä ja jopa taloudellista kehittää vihreänä. Lisäksi ympäröivien puistojen saavutettavuutta tulee parantaa sairaalan rakennuksista ja ulkotiloista.

Hatanpään sairaalan tontilla tärkeimmät huomioitavat elementit ovat puukujanteiden, arvokkaiden puuryhmien ja yksittäispuiden säilyminen sekä rantavyöhykkeen riittävä leveys ja puistomainen luonne (ks rantareitti). Vanha arvokas kartanon sisääntulokujanne vaatii eheyttämistä, sillä se on vuosien saatossa sairaala-alueen kehittyessä jäänyt liian vähälle huomiolle ja siitä on tullut paikoin katkonainen aihe. Sen aksiaalisuus on säilynyt, mutta katkonaisuus häiritsee kujanteen hahmotettavuutta, tilallisuutta ja näyttävyyttä, erityisesti kartanon päässä. Sairaalan tontilla, erityisesti sen pohjoisosassa on arvokasta vanhaa puustoa. Vanhat lehtikuuset sairaala-

Tanskalaisen Odensen uusi yliopistollinen sairaala-alue rakentuu vuoteen 2022 mennessä lasikaupunginosaksi, jossa hyödynnetään luonnon elementtien parantavaa voimaa. Ympäröivät vanhat metsät, vihreät sisäpihat, hulevesialtaat ja tulvaniityt tulevat suurien lasipiuntojen kautta osaksi sisätiloja.

Herlevin sairaalan laajennuksen suunnittelussa Tanskassa on hyödynnetty uusia tutkimuksia viherympäristön parantavuudesta ja parantavasta ja elvyttävästä arkkitehtuurista sisäpihoineen ja viherkattoineen, jossa myös huomaantuntava on ootettu huomioon yhtenä tekijänä.

Yorkshiressä sijaitsee suunniteltu Maggie syöpäkeskus paikallisen sairaalan yhteyteen, josta rakennetaan rakennuksineen puutarha. Sen sisätiloissa on tarkoitus tuntea olevansa keskellä elvyttävää ja toivoa antavaa puutarhaa.

la-alueen pohjoispuolella ovat vaalittavia kohteita n. 150 vuotisia yksilöitä. Ne rajaavat pysäköintialuetta sijoittuen ylätasanteen ja alatasanteen väliin. Lisäksi Idmanin huvilan itäpuolella, sairaalan tontilla sijaitsee myös vaalittavia jalopuita ja nuorempaa puustoa, lehmuksia ja lehtikuusia rytmittämässä pysäköintialueita. Sairaalan ja kartanonpuiston rajalla kasvaa upea puistolehmusrivi 1900-luvun taitteesta rajaamassa Idmanin huvilan vanhaa, osittain kadonnutta puutarhaa.

Hatanpään sairaalan laajentuessa, tontin käyttöä voisi suunnitella siten, että sairaalan sisäpihat, kattopuutarhat ja sisääntuloympäristöt muodostaisivat vihreämpiä ja aistikkaampia keitaita niin potilaille, työntekijöille kuin vierailijoillekin. Ns. terapia- ja aistipuutarhat ovat myös maailman sairaalaympäristöjen suunnittelussa ajankohtaisia, joita osataan hyödyntää paitsi laadukkaan myös elvyttävän ja energisoivan ympäristön suunnittelussa.

Arboretum

Hatanpään arboretumilla on oma erityinen tehtävä erikoiskohteena Tampereen puistojen joukossa. Se on verrattain pienikokoinen, mutta kartanopuiston ja Vihilahdenpuiston kanssa muodostaa vaihtelevan puistokokonaisuuden. Alueen erityisyyden ja suosion vuoksi sillä on säilymisen tärkeyden lisäksi myös laajennustarvetta. Hatanpään alueella on tarvetta puustoisten erityispuistojen rinnalla mm. entistä toiminnallisemmille ja palvelutasoltaan monipuolisimmille puistoalueille. Kaupungin puutarhan poistuminen Arboretumin viereiseltä tontilta antaa puistolle mahdollisuuden laajentua ja kehittää toimintaansa.

Entisellä taimistoalueella kaupunginpuutarhan tontilla on tällä hetkellä mm. asukkaiden kaupunkiviljelypaloja. Alueen toiminnallisuuden kehittäminen esim. yhteistyössä

sairaalatoimintojen kanssa on mahdollisuus. Paitsi terapeuttiset puutarhat myös opetussellinen ja elämyksellinen näkökulma puistoissa on tulevaisuutta.

Arboretumin alueesta on tekeillä erillinen kehittämis- ja hoitosuunnitelma, jossa otetaan huomioon mm. yllä mainittuja asioita. Suunnitelman mukaan on tarkoitus aloittaa Arboretumin kehittäminen jo ensi vuonna.

Kartanon ympäristö

Hatanpään kartanopuistosta on valmistunut vuonna 2010 Maisemasuunnittelu Hemgårdin laatima kehittämis- ja hoitosuunnitelma. Kartanopuistoa kehitetään sen mukaan.

Hatanpään kartano ympäristöineen ei tällä hetkellä kuulu kokonaisuudessaan asemakaavassa suojeltavaksi eikä koko kartano-

puisto ole asemakaavassa puistoa. Tulevan asemakaavamuutoksen tulisi ottaa kulttuurihistoriallinen kartanoympäristö (nykyinen RKY-alue) ja siihen liittyvä sisääntulokujanne kokonaisuutena huomioon suojelumerkinä. Sisääntulokujanetta on suojeltava ja vaalittava merkittävänä Tampereen maisemahistoriallisena fragmenttina.

5.1 Asukkaiden toiveita ja palautetta Hatanpään alueesta

Vuonna 2013 tehdystä harava-asukaskyselyssä pyydettiin asukkaita palautetta ja kokemuksia Tampereen keskustan viherverkosta. Siitä tehtiin myöhemmin Tampereen yliopistossa laadullinen analyysi, jonka mukaan Hatanpään puistojen kautta Viinikanlahteen ja Ratinaan kulkeva rantareitti on yksi Tampereen kaupungin keskeisimpiä reittejä.

Elvyttävät ja virkistävät kattopuutarhat luovat sairaalaympäristöihin mahdollisuuksia tuoda vihreyttä lähelle ilman tontin kasvattamista. Kuva Torontolaisen Native Child Services- kuntoutuskeskuksen katoilta.

Erilaiset aistipuutarhat sekä vanhuksille ja lapsille suunnatut kuntoutus- ja elämyspuutarhat antavat mahdollisuuden oppia ja nauttia luonnosta, sen tarjoamista elämyksistä ja stressiä lieventävästä vaikutuksesta. Kuvat perhospuutarhasta New Orleansissa ja lastenpuutarhasta Los Angelesin luonnontieteellisen museon pihalla.

Keskustan läheisyydessä reiteillä mm. vedenläheisyys on tärkeää. Hatanpään puistot ja niiden rantoja myötäilevät reitit ovat asukkailla erityisen tärkeitä ja miellyttäviä paikkoja kaupungissa. Alueen puistot ovat pyöräretkien pysähdyspaikka, oleskelupaikka, ulkoilu- ja lenkkeilyalue sekä viihtyisiä reittiä kaupunkiin päin. (Bamberg, Nieminen 2013.) Hatanpään puistot koetaan erityisesti kesäisen oleskelun alueina. Ainutlaatuisena vierailukohteena arboretumin luonteeltaan puutarhamainen ruusutarha nousee analyysistä esiin. (Bamberg, Nieminen 2013).

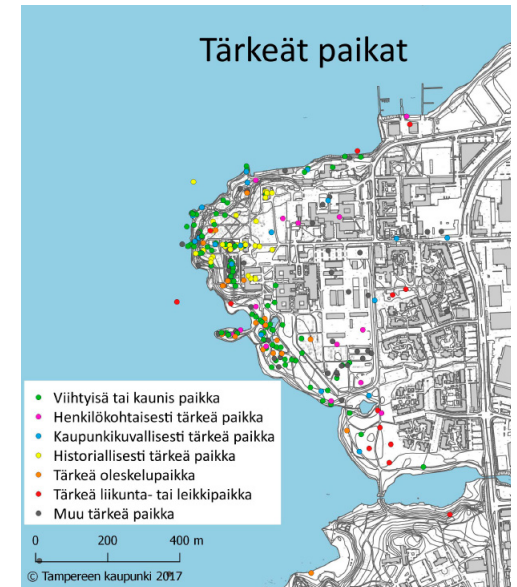
Asemakaavaprosessin aikana Hatanpään kehittämisestä tehdyn harava-asukaskyselyn tulokset (2017) korostavat virkistykäytön merkitystä kaava-alueella. 161 vastaajan mielestä kevyen liikenteen reittejä ja uutta toiminnallisempaa puistoaluetta tulee kehittää, myös talvikäytössä. Suurin osa vastaajista toivoi entistä kaupunginpuutarhan tonttia kehit-

tävän puistona tai puistovaltaisena erikoispuistona. Mahdollinen uusi asuinrakentaminen tulisi olla vastaajien mielestä laadukasta ja ympäristöön sopivaa. Hatanpään alueen historiallisia arvoja tulisi asukkaiden mielestä vaalia ja korostaa. Kaava-alueen tärkeimmät reitit ja paikat sijoittuivat puistoihin ja eniten kehittämistä vaativa alue asukkaiden mielestä oli kaava-alueen kaakkoiskulma.

Asemakaavaprosessin osallistumis- ja arviointisuunnitelman palautteista tehdyn koosteen (2017) mukaan suurin osa asukkaista toivoi arboreettumin säilyttämistä ja kehittämistä. Lisärakentamisen pelättiin tuhoavan alueen puisto- ja rakennushistoriallisia sekä virkistysellisiä arvoja. Uusille puistoalueille toivottiin toiminnallisuutta. Alueen pyöräilyn yhteyksiin toivottiin huomattavia parannuksia ja uuden rakentamisen olevan ympäristönsä huomioon ottavaa. Yksi mielipide toivoi alueelle tiivistä lisärakentamista.

Hatanpään tärkeät reitit Hatanpään kehittämisestä tehdyn kyselyn mukaan (2017) keskittyvät puistoalueille ja erityisesti rantaan.

Hatanpään tärkeät paikat vuonna 2017 painottuvat kyselyssä puistoalueille. Lisäksi Hatanpään puistot nousevat ydinkeskustan ja Pyynikin jälkeen asukkaiden lempipaikoiksi koko keskustan alueella vuonna 2013 tehdyn harava-kyselyn mukaan.

Louisiana State University omistaa kaikille avoimen Hilltop Arboretumin, jota hyödynnetään opetus- ja tapahtumakäytön lisäksi stressin lieventämiseen. Arboretumista löytyy paikallisen kasvilajiston lisäksi hiljentymiseen sopivia alueita, reittejä ja arkkitehtuuria.

Toiminnallinen puisto- tai puutarha-alue kuten lasten puutarha voisi sopia myös osaksi Hatanpään arboretumin laajennusta mikäli sopivia yhteistyökumppaneita löytyy. Lasten puutarha, Lucy C. Roussel Discovery Garden New Orleansissa on menestyksekkäs konsepti erilaisia teema-alueita, kasvihuoneita ja tiloja työpajatyöskentelyyn. Puutarhassa pidetään erilaisia puutarhatapahtumia, kursseja ja leirejä eri ikäisille lapsille.

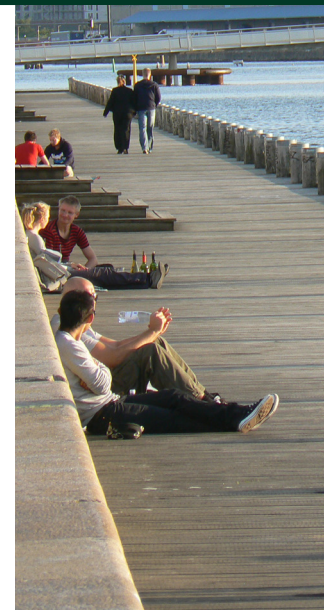
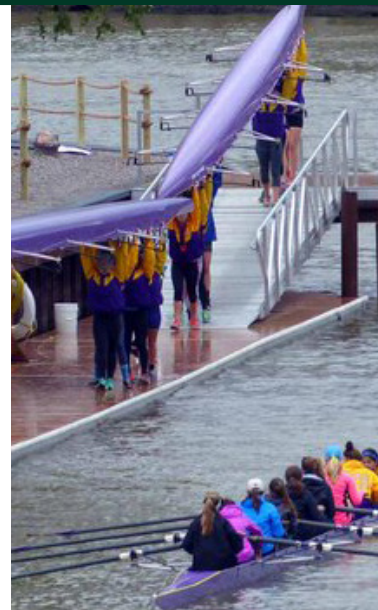

Soutukeskuksen tontti katkaisee rantareitin matkalla keskustasta Viinikanlahden puistosta Hatanpäälle. Rantaa voisi kehittää julkisena rantana, jossa yhdistyy yksityiset toiminnot ja julkinen rantareitti niiden rinnalla. Tällä tavoin rantareitti pysyisi katkeamattomana ja soutukeskuksen ranta hyvin toteutettuna toisi rantareitin varrelle vaihtelevuutta rakennetumpana ja toiminnallisempana rantana. Rantareitti tulisi rajata niin pintamateriaalein kuin myös kasvillisuuden avulla Soutukeskuksen huoltopihasta. Koko soutukeskuksen tontin kokonaisuus kaipa kehittämistä.

Rantareitti voidaan monella tapaa yhdistää soutukeskuksen toimintoihin rannassa, joka lisää rantareitin kiinnostavuutta ja jatkuvuutta rannassa sekä tuo rannan toimijoille lisää käyttäjiä. Uudessa-Seelannissa Christchurchin kaupungissa Avon joen rannassa olevat vanhat venevajat on muutettu mm. kanootti- ja venevuokraamoiksi sekä ravintolaksi. Laiturimainen rantareitti kulkee niiden kautta.

Kööpenhaminassa Maritime Youth Center on mm. melomisesta, soudusta ja surffauksesta kiinnostuneille sopiva keskus, jonka laiturirakennetta muistuttavassa arkkitehtuurissa on otettu huomioon rakennuksen monikäyttöisyys meren rannassa.

Sairaalan tontin edustalla Hatanpäänpuisto on tällä hetkellä hyvin kapea. Paikoin sairaalan pysäköintialueet ulottuvat kiinni rantareittiin ja paikoin niiden väliin jää nurmikaistale. Alue on epäviihtyisä sekä tilallisuudeltaan ja käytettävyydeltään heikko. Rannan puistovyöhyke ja rantareitin linjaus tulisi olla leveämpi, viihtyisämpi ja tilallisesti rajatumpi, muodostaen oman rauhan rantareitillä kulkeville. Rantapuistossa kannattaa luoda vesistömaisemaan avoimia näkymälinjoja sairaalalta pienten puiden yli sekä niiden välistä ja tarjota myös olekelumahdollisuuksia. Parhaimmassa tapauksessa puistovyöhyke olisi koko alatasanteen levyinen tai liittyisi sairaalaympäristöön esim. sisäpihojen jatkeena.

Hatanpään rantapuistolla on monia mahdollisuuksia kehittyä viihtyisänä rantareittinä, sen pysähdyspaikkana sekä oleskelupuistona sairaalan vieressä. Rantapuiston tulisi olla vähintään 20 metrin levyinen, jotta sinne voisi sijoittaa erotellun kevyen liikenteen väylän, oleskelupaikkoja sekä kasvillisuutta. Vaihteleva rantaviivan käsittely tuo rantareitin varrelle lisää kiinnostavuutta, monimuotoisuutta ja houkuttelevuutta. Calgaryn Urban River Walk (kuvat 1 ja 2) - rantareitti on hyvin vaihteleva, jota rytmittävät mm. luonnonmukainen rantaviiva ja veteen laskevat oleskeluportaat. Kuva 3. on Arabian avoimesta rantapuistosta, joka avautuu korttelien väliin jääviin yhteispihoihin. Rantapuistossa on nopeat ja hitaat reitit erikseen. Kuva 4. Portlandin South Waterfront Greenway rantapuistosta, jossa oleskelu on sijoitettu näköalapaikoille ja kulku alatasanteelle. Kävely ja pyöräily on eroteltu omille väylille.

Soutukeskukselta etelään, rantareitti kulkee Hatanpään katua myötäilevänä kevyen liikenteen väylänä n. 50 metrin pituudelta. Kevyen liikenteen väylä olisi hyvä leventää tässä kohden neljään metriin nykyisten ja kasvavien liikennemäärien vuoksi. Tällä matkalla yhdistyy kevyen liikenteen pääreitti etelästä ja rantoja myötäilevä rantareitti. Rannan puusto kaipaisi vähän siistimistä avoimempien vesistönäkymien saamiseksi ja yleisen kaupunkikuvan vuoksi. Kapea rantavyöhykkeellä voisi olla monimuotoisempaa niittyä ja rantakasvillisuutta nurmen tilalla.

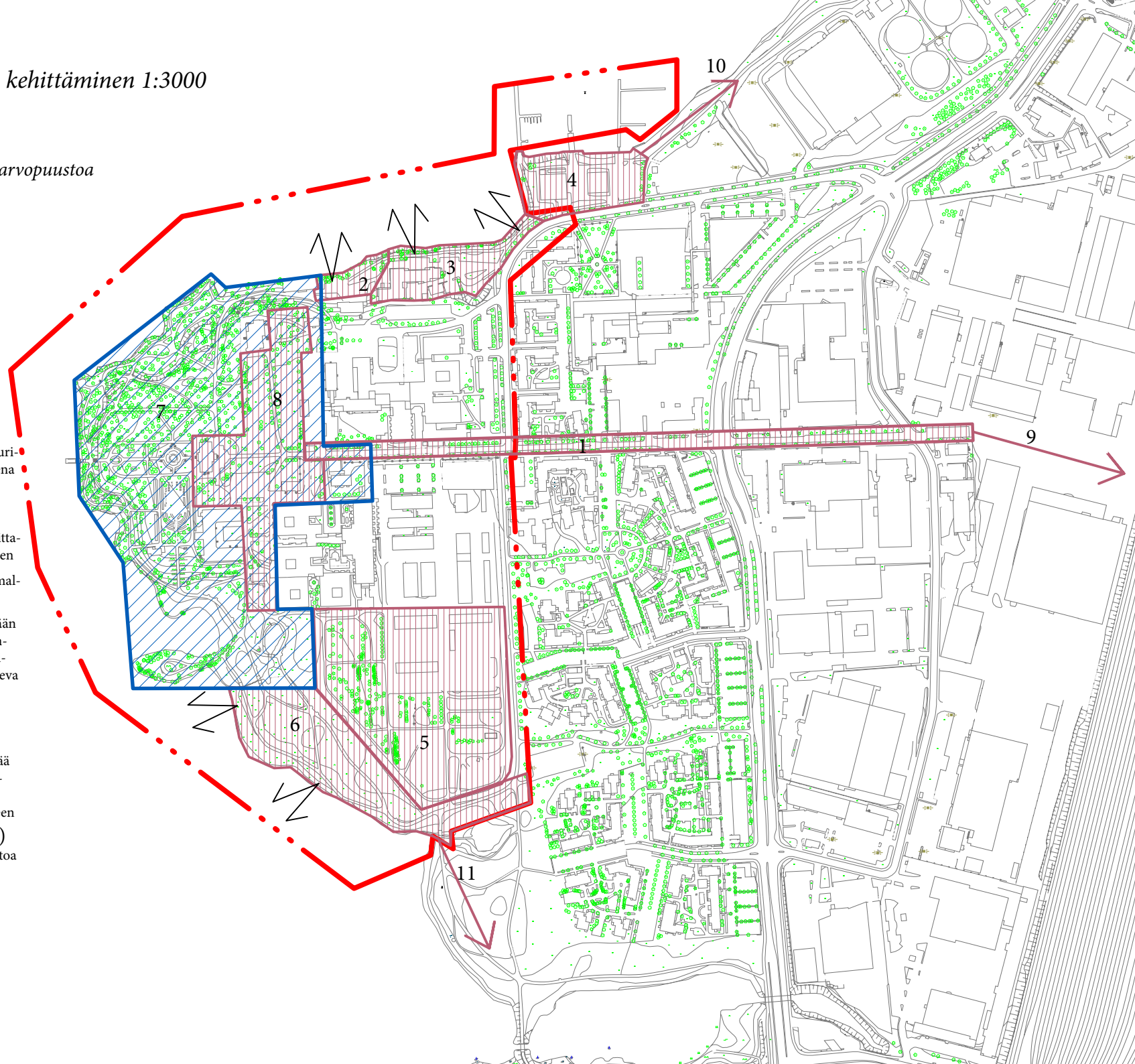
Kuvassa näkyvä **Hatanpäänpuisto**, pysäköintialue ja huoltopiha rannan ja rakennuksien välissä, on asemakaavallisesti puistoa. Parhaimmillaan alueesta voisi kehittää sairaalaa tiiviisti palvelevan rantapuiston ja Hatanpään kartanopuiston puistosisäänkäynnin. Vähintään rantamaisemaa tuli avata vesistönäkymille, pysäköinti rannassa kieltää, rantareittiä leventää ja rajata huoltopihoiminnot rantareitiltä esim. kasvillisuuden avulla peittämättä kuitenkaan kokonaan näkymiä vanhoihin rakennuksiin ja ylätasanteen vanhaan puustoon.

Hatanpään maiseman kehittäminen 1:3000

- kaava-alueen raja
- RKY-alueen raja, sisältää arvopuustoa
- kehitettävä viheryhteys
- kehitettävä viheryhteys
- avattava näkymä

1. Kartanon sisääntulokujanteta kehitetään kulttuurihistoriallisesti merkittävänä, yhtenäisenä puukujanteena
2. Hatanpäänpuiston pohjoisosaa kehitetään rantapuistona rantareitteineen
3. Hatanpään puiston itäosaa kehitetään yhteensovittamalla sairaalatoimintoja ja rantapuistoa rantareitteineen
4. Soutukeskuksen tonttia kehitetään yhteensovittamalla sen nykyisiä toimintoja ja julkinen rantareitti
5. Entistä taimistoaluetta kehitetään osaksi Hatanpään puistokokonaisuutta erillisen hoito- ja kehittämissuunnitelman mukaisesti huomioiden viereinen sairaalatoiminta. Lisäksi alueelle varata mm. arboretumia palveleva huoltorakennus- ja piha.
6. Arboretumin puistoaluetta kehitetään erillisen hoito- ja kehittämissuunnitelman mukaisesti
7. Hatanpään kartanon RKY-alueella on merkittävä puustoa ja valtakunnallisesti merkittävää kulttuurihistoriallista ympäristöä, jonka säilymistä asemakaavan tulee tukea kokonaisuutena yhdessä sisääntulokujanteen kanssa. Tällähetkellä kehitettäväksi merkitty alue (8.) ei kuulu puistokokonaisuuteen kaavassa. Kartanopuistoa kehitetään erillisen hoito- ja kehittämissuunnitelman mukaisesti.
9. Kehitettävä viheryhteys Pahalammenpuistoon ja Viinikanpuistoon
10. Kehitettävä viheryhteys Viinikanlahdenpuistoon
11. Kehitettävä viheryhteys Vihilahdenpuistoon

Lähteet:

Alanen, Kepsu 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomen kirjallisuuden seura. Tampere.

Bamberg, Nieminen 2013. Keskustan viherverkko asukkaiden kokemana. harava-aineiston laadullinen analyysi. tampereen Yliopisto. Johtamiskorkeakoulu. http://www.tampere.fi/liitteet/v/6LdSX9ZIS/Viherverkko_asukkaiden_kokemana.pdf

Hatanpään kartanopuiston käyttö- ja hoitosuunnitelma. Maisemasuunnittelu Hemgård, Tampereen kaupunki 2010.

Hatanpään sairaala, kartanoalue ja arboretum, asemakaava nro 8578. Palautekooste osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Tampereen kaupunki 2017.

Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys. Tampereen kaupunki, Suunnittelupalvelut, Selvitykset ja arvioinnit 2008.

Kysely Hatanpään kehittämisestä, tulokset 2017. Tampereen kaupunki 2017.

Luonnonlukutaito, Luo liiketoimintaa vihreästä hyvinvoinnista. Sitra 2013.

Museovirasto, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY), 23.6.2016. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1243

Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt 2015. Pirkanmaan liitto 2015.

Raninen, Sami 2016. Tampere, Hatanpään niemi, Argeologinen esiselvitys. Pirkanmaan maakuntamuseo.

Puistot ja puutarhat, Suomalainen puutarhaperinne. Suomen kotiseutuliitto 2005.

Pyhäjärven maisemareitti, 23.6.2016. <http://www.tampere.fi/liitteet/p/68hfGYI92/pyhajarvi.pdf>.

Tampereen keskustan rantojen käytön historia 1700-luvulta lähtien. Maankäytön suunnittelu. Tampereen kaupunki, 2013.

Tampereen puistot 125 v. Tampereen Viatek Oy, Tampereen kaupunki, Tekninen toimi, Puistoyksikkö 1999.

Tampereen vihreä keskusta. keskustan viherverkko ja sen kehittäminen. Tampereen kaupunki, 2014.

Viiden tähden keskusta - Tampereen kaupungin kehittämisohjelma 2015-2030. Tampereen kaupunki, keskustahanke, 2015.

